

УДК 531.768

Ю. М. Маринич, Ю. М. Гуменюк

ЗНИЖЕННЯ ТЕМПЕРАТУРНИХ ДРЕЙФІВ ДАТЧИКА КУТОВОЇ ШВИДКОСТІ

Вступ

В традиційних датчиках кутової швидкості (ДКШ) на базі динамічно настроюваного гіроскопа (ДНГ) повільні температурні та часові зміни взаємного розташування елементів конструкції, а також дрейф нуля датчика кута (ДК) є причиною випадкової похибки, яка в даний час вирішується термостатуванням та симетризацією конструкції [1, 2] або за допомогою алгоритмічних методів компенсації випадкових похибок ДНГ [3].

На сьогоднішній день актуальною є задача побудови конструктивно та технологічно простого і, як наслідок, недорогого датчика кутової швидкості на базі динамічно настроюваного гіроскопа.

Постановка задачі

Метою даної роботи є показати можливість виключення впливу перерахованих факторів на температурний дрейф ДКШ ДНГ при використанні в якості ДК сигнальної котушки, що обертається разом з валом привідного двигуна, та датчика моменту (ДМ) з керуванням по змінному струму.

Схема досліджуваного датчика кутової швидкості на базі ДНГ та введені системи координат

Введемо наступні системи координат на рис. 2:

- 1) $X Y Z$ – система координат, зв'язана з корпусом ДКШ;
- 2) $X_1 Y_1 Z_1$ – система координат, зв'язана з валом привідного двигуна. Кутова швидкість обертання привідного двигуна - $\dot{\psi}$;
- 3) $X_0 Y_0 Z_0$ – система координат, зв'язана з електричною віссю (Z_0) сигнальної котушки ДКШ. Кут φ задає площину, в якій має місце відхилення електричної осі сигнальної котушки відносно осі обертання, кут δ - величина цього відхилення. Кути φ та δ – повільно мінливі функції часу, що задають положення електричної осі сигнальної котушки відносно осі вала привідного двигуна.

Вісь повороту рамки внутрішнього пружного карданового підвісу збігається з віссю X_1 , а вісь повороту ротора відносно рамки збігається з

лінією полюсів магніту ДМ. Кути повороту рамки і ротора позначені α , β (на рис. 2 умовно не показані).

Напруга, що наводиться в сигнальній котушці магнітом ДМ:

$$U_{\text{сигн}} = -k\dot{\alpha} - k(\delta \sin \varphi + \dot{\varphi} \delta \cos \varphi), \text{ де}$$

k – крутизна сигнальної котушки, [В·с].

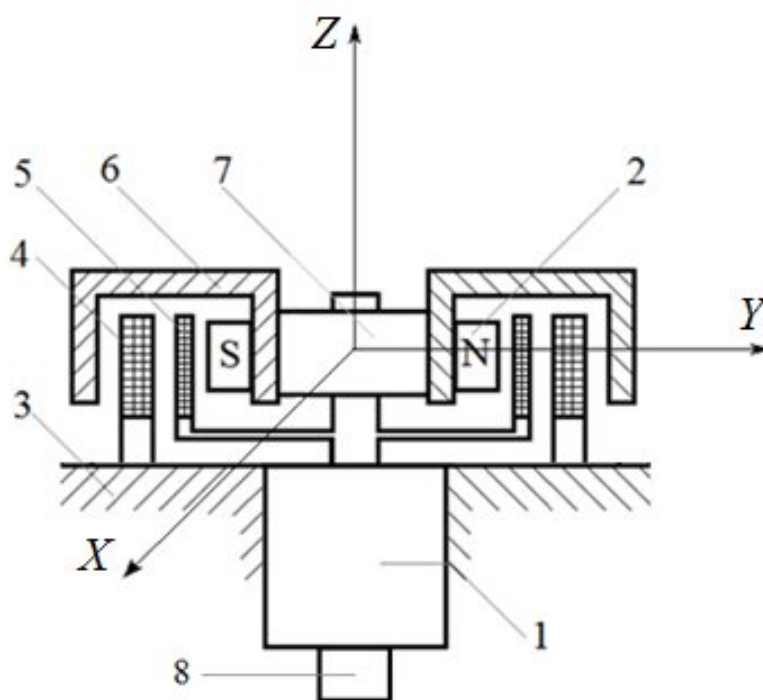

Рис. 1. Схема ДКШ ДНГ: 1 – привідний двигун, 2 – постійний магніт, 3 – корпус, 4 – котушка датчика моменту, 5 – сигнальна котушка, 6 – ротор ДНГ, магнітопровід, 7 – пружний підвіс, 8 – струмознімач

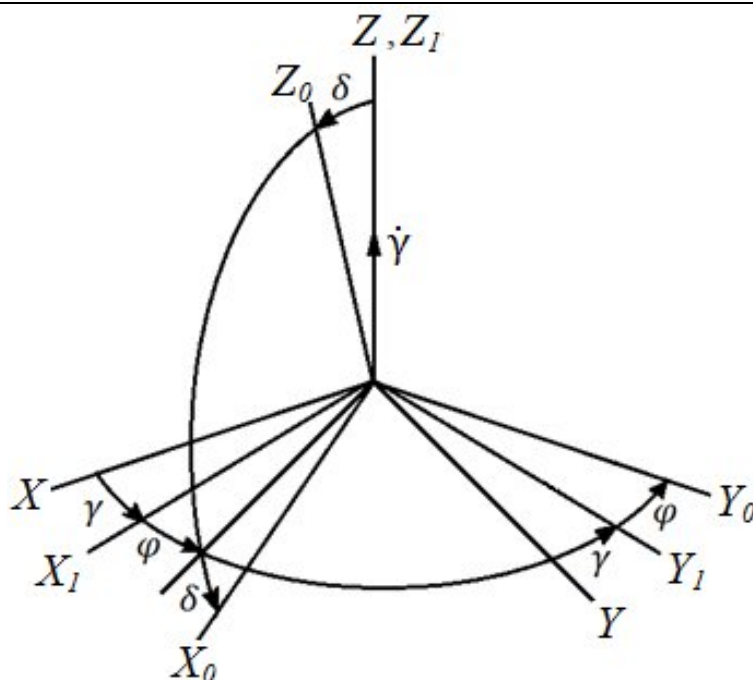

Рис. 2. Взаємне розташування систем координат

Схема формування току в ДМ та сигналів кутової швидкості

Напруга $U_{\text{сигн}}$ доповнюється напругою трансформаторного зв'язку з силовою котушкою ДМ $-U_{\text{Тр}} = M \cdot I_{\text{ДМ}}$ та основною складовою сітьової наводки $-U \sin(f \cdot t)$, де

M – коефіцієнт трансформаторного зв'язку сигнальної котушки ДНГ та силової котушки ДМ, $\left[\frac{\text{В}\cdot\text{с}}{\text{а}}\right]$;

U – амплітуда;

f – частота сети, $f=50\text{Гц}$.

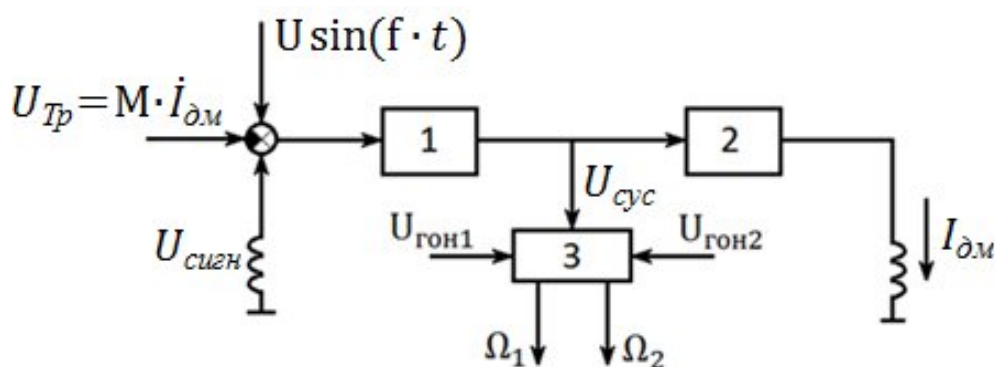

Рис. 3. Схема формування току в ДМ та сигналів кутової швидкості (СКШ), на якій зображено: 1 - попередній підсилювач, 2 - струмовий підсилювач потужності, 3 - випрямляч

Напруга $U_{\text{сус}}$, з якої формуються вихідні сигнали кутової швидкості Ω_1, Ω_2 (в розмірності кутової швидкості), дорівнює:

$$U_{\text{сус}} = K_2(U_{\text{сигн}} - M\dot{I}_{\text{д.л}} + U \sin(f \cdot t))$$

де K_2 – коефіцієнт підсилення попереднього підсилювача;

Для випрямлення $U_{\text{сус}}$ використовуються опорні напруги $U_{\text{зон1}}$, $U_{\text{зон2}}$ з постійною амплітудою та фазовим зсувом на 90° . Ці напруги формуються у вентильному привідному двигуні та використовуються в контурі стабілізації частоти обертання ($\dot{\gamma} = \text{const}$). Для токового підсилювача потужності справедливе співвідношення $I_{\text{д.л}} = nU_{\text{сус}}$ (n – коефіцієнт підсилення струмового підсилювача потужності).

Рівняння руху датчика кутової швидкості на базі ДНГ

Для отримання рівнянь руху досліджуваного ДКШ ДНГ використовуємо відомі [4] рівняння ДНГ відносно α і β , доповнюючи їх контуром керування (рис. 3). Послідовно виконуємо заміну змінних

$$\begin{cases} \alpha_1 = \alpha \cos \gamma - \beta \sin \gamma \\ \beta_1 = \alpha \sin \gamma + \beta \cos \gamma \end{cases}$$

де α_1 , β_1 – кути відхилення осі ротора відносно осі обертання вала двигуна в площинах каналів керування, та

$$\Omega_1 = -Q\alpha_1, \quad \Omega_2 = -Q\beta_1,$$

де $Q = \frac{\kappa\dot{\gamma}}{2l_2H}$ – добротність контуру керування ДКШ,

$$l_2 = \frac{1}{K_1 K_2 n'}$$

де K_1 – крутизна по току, $\left[\frac{\text{Н} \cdot \text{м}}{\text{а}}\right]$,

H – гіроскопічний момент.

Отримуємо рівняння ДКШ:

$$\begin{cases} \frac{l_1}{2l_2\lambda_n Q} \ddot{\Omega}_1 + \frac{1}{\lambda_n Q} \dot{\Omega}_1 + \frac{1}{\dot{\gamma}} \dot{\Omega}_1 + \frac{1}{Q} \dot{\Omega}_2 + \Omega_2 = \frac{l_1}{2l_2\lambda_n} \ddot{\Omega}_x + \frac{1}{\lambda_n} \dot{\Omega}_x + \Omega_y + \\ \quad + \frac{2}{Q\dot{\gamma}} (\dot{\delta} \sin \varphi + \varphi \delta \cos \varphi) \cos \gamma - \frac{U}{l_2 H} \sin(f \cdot t) \cos \gamma - \mu f_1 \\ \frac{l_1}{2l_2\lambda_n Q} \ddot{\Omega}_2 + \frac{1}{\lambda_n Q} \dot{\Omega}_2 + \frac{1}{\dot{\gamma}} \dot{\Omega}_2 - \frac{1}{Q} \dot{\Omega}_1 - \Omega_1 = \frac{l_1}{2l_2\lambda_n} \ddot{\Omega}_y + \frac{1}{\lambda_n} \dot{\Omega}_y - \Omega_x + \\ \quad + \frac{2}{Q\dot{\gamma}} (\dot{\delta} \sin \varphi + \varphi \delta \cos \varphi) \sin \gamma - \frac{U}{l_2 H} \sin(f \cdot t) \sin \gamma - \mu f_2, \end{cases}$$

де під малим параметром μ внесені складові, обумовлені малими моментами від залишкової жорсткості, в'язкого тертя тощо, вплив яких добре досліджено;

λ_n – нутаційна частота ДНГ, $[\text{с}^{-1}]$;

$$l_1 = \frac{M}{K_1}, \text{ причому } l_2 \gg l_1 \dot{\gamma};$$

Ω_x, Ω_y – вхідні кутові швидкості в каналах керування.

Враховуючи, що зміна положення електричної осі ДК під дією температури відбувається повільно, тобто $\varphi, \delta, \dot{\varphi}$ та $\dot{\delta}$ – квазістаціонарні величини, вигляд стаціонарного рішення при постійній вхідній дії $\Omega_i = \text{const}, i=x, y$, може бути наступним:

$$\Omega_1 = \Omega_x + a_1 \cos(\dot{\gamma} \cdot t - \varphi_1) + a_2 \cos((f + \dot{\gamma}) \cdot t - \varphi_2) + a_3 \cos((f - \dot{\gamma}) \cdot t - \varphi_3),$$

$$\Omega_2 = \Omega_y + b_1 \sin(\dot{\gamma} \cdot t - \varphi_4) + b_2 \sin((f + \dot{\gamma}) \cdot t - \varphi_5) + b_3 \sin((f - \dot{\gamma}) \cdot t - \varphi_6),$$

де a_i, b_i ($i=1..3$) – амплітуди відповідних гармонік, φ_j ($j=1..6$) – зсув фаз.

Враховуючи той факт, що в компенсаційних ДКШ виконується нерівність $\frac{Q}{\dot{\gamma}} < 0,6$, амплітуди сигналів кутової швидкості та фази можна представити у вигляді:

$$a_1 = b_1 = \frac{2Q^2 \lambda_H \sqrt{l_2^2 (\dot{\gamma}^3 + \lambda_H^3)^2 - l_1 l_2 \dot{\gamma} \lambda_H^2 Q (2\dot{\gamma} + 3\lambda_H^3 + \dot{\gamma}^2 \lambda_H)}}{\dot{\gamma}^2 (l_2 (\dot{\gamma}^4 + \lambda_H^4) + 2l_1 \dot{\gamma} \lambda_H^3 Q)} (\dot{\delta} \sin \varphi + \dot{\varphi} \delta \cos \varphi),$$

$$a_k = ib_k = \frac{UQ \sqrt{l_2^2 (\lambda_H^3 + i(f + i\dot{\gamma})^3)^2 - l_1 l_2 \frac{(f + i\dot{\gamma})^2}{\dot{\gamma}} \lambda_H^2 Q (3\lambda_H^3 + i2(f + i\dot{\gamma})^3 + i(f + i\dot{\gamma})\dot{\gamma} \lambda_H)}}{l_2 A (f + i\dot{\gamma}) (2l_2 (\lambda_H^4 - (f + i\dot{\gamma})^4) - l_1 \frac{(f + i\dot{\gamma})^2}{\dot{\gamma}} \lambda_H^3 Q)},$$

$$\text{tg}(\varphi_1) = \text{tg}(\varphi_4) = -\frac{l_1 A \dot{\gamma}^2 \lambda_H^2 - \kappa (\dot{\gamma}^2 + \lambda_H^2)}{2A [l_2 (\dot{\gamma}^3 + \lambda_H^3) - l_1 \dot{\gamma} \lambda_H^2 Q]}$$

$$\text{tg}(\varphi_k) = \text{tg}(\varphi_{k+3}) = i \frac{2A \left[l_2 (\lambda_H^3 + i(f + i\dot{\gamma})^3) - l_1 \frac{(f + i\dot{\gamma})^2}{\dot{\gamma}} \lambda_H^2 Q \right]}{l_1 A (f + i\dot{\gamma})^2 \lambda_H^2 - \kappa (\lambda_H^2 + i(f + i\dot{\gamma})\dot{\gamma})},$$

де $i = (-1)^k, k = 2, 3$.

Висновки

1. Вплив повільних зсувів електричної осі датчика кута, наприклад, через вплив температури в запропонованій конструкції датчика кутової швидкості на базі динамічно настроюваного гіроскопа, викликає в сигналах кутової швидкості складові, модульовані частотою власного обертання, що не входить в полосу пропускання приладу і може бути відфільтрована.

2. Наявність наводок в котушці датчика кута від зовнішнього магнітного поля проявляється в сигналах кутової швидкості у вигляді складових на сумарній $(f + \dot{\psi})$ та різницевій $(f - \dot{\psi})$ частотах, що може призводити до формування в датчику кутової швидкості збурень, близьких до нутаційної частоти гіроскопа і до збурень на частоті, що входить в полосу пропускання датчика кутової швидкості. Тому корпус датчика кутової швидкості повинен екранувати від зовнішніх магнітних полів.

3. Недоліком запропонованого датчика кутової швидкості є наявність 2-х контактного струмознімача, що містить ковзні пружні контакти. Та цей недолік компенсується зниженням температурних похибок, тобто можливістю роботи без системи термостатування, яка збільшує час виходу датчика кутової швидкості на режим.

Список використаної літератури

1. Северов Л. А. Механіка гіроскопічних систем/ Л. А. Северов– М.: Видавництво МАІ, 1996. – 212с.
2. Матвеев В. А. Гіроскопічні стабілізатори на динамічно настоюваних гіроскопах/ В. А. Матвеев, В. П. Подчерцев, В. В. Фатеев– М.: Видавництво МГТУ ім. Н. Є. Баумана, 2005. – 103с.
3. Збруцький О. В. Підвищення точності гіроскопічного компаса з використанням оптимальної фільтрації / О. В. Збруцький, М. Рахмуни / Наукові вісті НТУУ "КПІ". – 2001. – №6. – С. 85–88.
4. Пельпор Д. С. Динамічно настроювані гіроскопи/ Д. С. Пельпор, В. А. Матвеев, В. Д. Арсеньев– М.: Машинобудування, 1988. – 264с.

